

Inhoud:

- Artisjokken op Koppelrust
- De naam van mijn straat: De Koppeldijk

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt tweemaal per jaar.

Contributie:

lidmaatschap € 15,- per jaar
Losse nummers: € 7,50
NL79RABO 0300 5529 39
ISSN: 1569-6146
ANBInr 8165 89 550

Redactie:

H. Hoogenhout
Toertocht 15
1396 LG Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
tel. 0294 - 29 19 75

Redactiesecretariaat en eindredactie

W.W. Timmer
Achter de Kerken 40
1391 LP Abcoude
tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

Website:

<http://historischekringabcoude-baambrugge.nl/>

Van de redactie

Dit is het laatste nummer van de Angstelkroniek dat geëditeerd wordt door ondergetekende.

Vanaf het eerste nummer dat in februari 1999 verscheen heb ik als onderzoeker, auteur, redacteur en eindredacteur aan de wieg gestaan van ruim 675 pagina's informatie over het verleden van Abcoude en Baambrugge. Dat zou een flink boekwerk opleveren als ze werden ingebonden. Niet alleen de schrijvers maar ook de distributeurs hebben bijgedragen aan het succes. Speciale dank gaat uit naar mijn steun en toeverlaat Marijke Carasso. Zij heeft mij voor menige uitglizer behoed en zorgde er voor dat altijd de puntjes goed op de i stonden. Maar ook naar onze lay-outman Hans Jansens die er een hebbing van maakte.

In dit nummer staan de schijnwerpers op de Koppeldijk en de voormalige buitenplaats Koppelrust.

Een interessant stuk geschreven door Marijke Carasso en Loes van Wijngaarden. Deze laatste is in oktober van dit jaar verhuisd naar Baarn. Haar slopende ziekte maakte het niet meer mogelijk haar huishouden zelfstandig of met mantelzorg draaiende te houden. De familie Van Wijngaarden was vanaf het begin in 1983 lid van de Historische Kring. Loes, bioloog en archeoloog schreef het hoofdstuk over de voorgeschiedenis van Abcoude en Baambrugge in het gedenkboek 900 jaar.

Ook het recente verleden van de Koppeldijk krijgt aandacht. De

Artisjokken op Koppelrust

De Koppeldijk

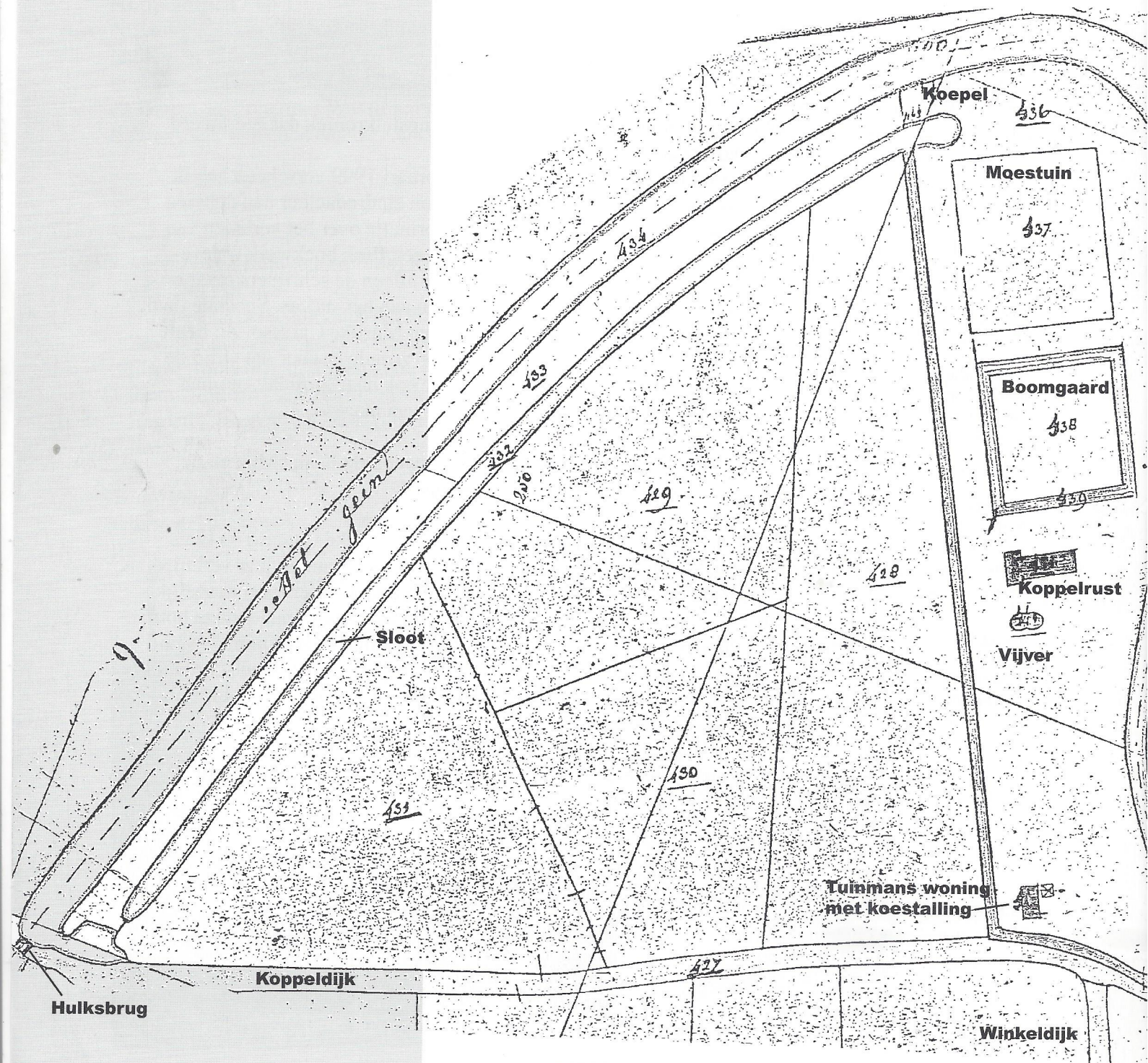
In dit nummer:

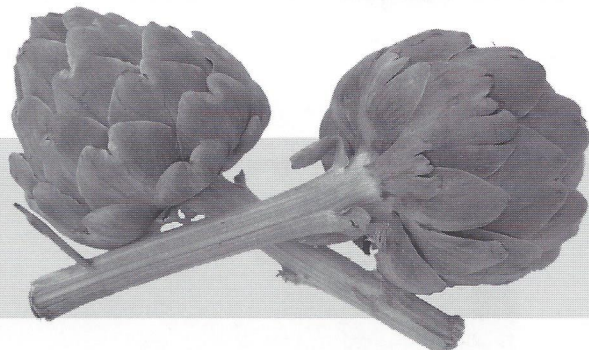
Koppeldijk blijkt een van de eerste straten in Abcoude te zijn waar de uitbreiding van het dorp in de laatste decennia van de 19e eeuw startte.

Adieu. Het gaat u allen wel in het bijzonder de Historische Kring Abcoude Baambrugge die mij altijd zo na aan het hart heeft gelegen.

Wim Timmer

Artisjokken op Koppelrust

Wandelaars die hun hond uitlaten aan de Koppeldijk zullen misschien verbaasd zijn te horen dat zo'n honderdvijftig jaar geleden bewoners van de buitenplaats Koppelrust hetzelfde deden met hun hond.

Deze hond, Cora geheten, is de dierbare viervoeter van Julie Tutein Nolthenius die in 1844 Koppelrust had gekocht. Een lang gedicht vertelt over het familieleven op deze buitenplaats, die destijds in Abcoude-Proostdij lag.

*Uw lieve teekening voert ons weer
Naar 't huis waar zooveel goeds weleer
Door ons werd ondervonden.*

Zo begint Pauline Kemper-Tutein Nolthenius haar gedicht vol warme herinneringen aan Koppelrust, een buitenplaats links aan het einde van de Koppeldijk, waar destijds haar moeder Julie woonde.¹ Drie waterverf tekeningen van de buitenplaats, gemaakt door haar man Jan Rudolph Kemper, liggen bij het schrijven voor haar op tafel.

Aankomst op Koppelrust

Julie's kinderen en kleinkinderen kwamen "per spoorweg of per rijtuig" naar Abcoude, voor een dagje of voor langere tijd. De trein was iets nieuws, nadien

werd op den straatweg zeer weinig passage vernomen,

een enkel rijtuig van een buiten in de buurt, of wel een huurspul, voor een zomerdag gehuurd.

De trein, die net een jaar tevoren langs Abcoude was gaan rijden, was een grote verbetering – de wegen waren doorgaans slecht en de trekschuit deed er aanzienlijk langer over. Wanneer Koppelrust iets later te koop wordt aangeboden geldt de nabijheid van de Rhijnspoorweg dan ook als een pluspunt.² Maar de Koppeldijk bleef een obstakel: "het lastigst was de Koppeldijk / die hobbelig was en dik van slijk".

Na het passeren van het hek van Koppelrust bereikten Julie's gasten het huis langs een iepenlaan, die evenwijdig aan het Gein liep – de Angstel heette hier toen nog Gein. De laan

Uitsnede van het kadastrale minuutplan 1832.

moet breed zijn geweest, met aan beide zijden zwaar opgaande bomen.³

Bij het bordes werden zij opgewacht door Jaan, de kookster en door Henriette Lefèvre, de gezelschapsdame van moeder Julie, "mamaatje's adjudant".

Het bezoek wordt meteen onthaald op koffie en

Julie Tutein Nolthenius (1783-1865)

Julie was een geliefd middelpunt van de familie. Zij werd in 1844 eigenares van Koppelrust.

Tekening naar foto door Johan Heinrich Neuman (1819-1898)
Privécollectie

Koppelrust van voren gezien

Duidelijk is het halfcirkelvormig terras te zien, vanwaar men uitkeek op het dorp. Bij het binnentreden lag rechts de 'daagse' kamer; in de kamer links kon men zich terugtrekken. Op de voorgrond is waarschijnlijk Jan de tuinbaas te ontwaren.

Waterverftekening door Jan Rudolph Kemper (1802-1879)

215 x 295 mm. Privécollectie

een maaltijd, die onder meer bestond uit rundvlees met ravigot, een Frans geïnspireerde saus, en met producten uit de eigen omgeving: palingmootjes, verse eieren, kaas en warme broodjes.

Het herenhuis

Bij het binnentreden door de deur van het terras lag rechts van de korte gang de 'daagse' kamer, en links een met groen behang bekleed vertrek, waar men zich terug kon trekken: voor de heren om te roken. Maar er waren ook boeken en de krant of tijdschrift kon er gelezen worden. Daar stond ook een "tamelijk goed klavier". En voor de dames die konden breien "hing een reeds begonnen net / plankje, touw en een navet". Breien op een plankje, ongeveer 31 cm lang, 12,2 cm dik en 4 cm breed, met een 30 spijkertjes daarop, was een vorm van punniken. Hierop maakte men visnetten, met behulp van een navette, een schuitje of spoel waaromheen het touw gewikkeld was.⁴

Het voorhuis had een souterrain, een bel-etage, een verdieping en een zolder, met aan de noordzijde een cirkelvormig terras. Loodrecht op het huis stond een aanbouw met één verdieping. Op de begane grond bevond zich daar de eetzaal. Daarachter lagen het koetshuis en een stal. Dertien kamers waren er, zowel grote als

kleine, en daarbij nog een knechtskamer en een keuken.⁵

De 'daagse' kamer keek uit op een rij iepen of olmen, met daarachter een vijver waar de kinderen de rood-zwarte vissen stukjes brood voerden. Wat voor vissen dat zijn geweest is onduidelijk. De kleur wijst op rietvoorns, een van de mooiste zoetwatervissen, die zich in de polder goed thuis voelden, maar die komen in een vijver niet voor. Aannemelijker is dat er goudvissen of karpers in de vijver hebben gezeten want in verkoopadvertenties van de buitenplaats is er steeds sprake van een goudvissenkom. Bij een groot onderhoud in 1766 worden een stoep in de vijver en een brug met leu-

ning en losse zitbanken opgeknapt.⁶ Naast het pad was het graf van hond Cora, die "hoe kwispelend hij met schel geblaf / zijn vriendschap ons te kennen gaf."

Bij de ingang aan de Koppeldijk moet naast het hek nog een tweede visvijver zijn geweest; verkoopadvertenties hebben het steeds over visvijvers, aangeprezen als visrijk.

Uitzicht op het dorp

Het huis was naar het noordwesten gericht en had zicht op het dorp met "huizen in het hout verscholen", en op de kerk en de molen. De kerk was de huidige Dorpskerk – de rooms-katholieke kerk kwam er pas in 1888. De korenmolen stond aan de Molenweg, en zou in 1920 worden gesloopt.

Tussen het dorp en Koppelrust lag weiland, "met een keur aan bloemen", waar vee op graasde. Dit weiland behoorde toen al niet meer tot de buitenplaats. Toen Julie Tutein het huis kocht verplichtten de verkopers zich het weiland tussen de buitenplaats en het dorp, dat in hun bezit bleef, weiland te laten om het uitzicht van Koppelrust niet te bederven.⁷ Bewoners van buitenplaatsen waren over het algemeen beducht voor aantasting van hun uitzicht. Abcoude ontwikkelde zich toen nog niet tot forenzenplaats en de 'geest

*Koppelrust, oostzijde, met een bruggetje dat naar de boomgaard leidt. Rechts potten met bonenstaken (?). Tegen het voorhuis is een luidklok bevestigd. In het tussengedeelte bevond zich de eetkamer. Waterverftekening door Jan Rudolph Kemper (1802-1879)
215 x 295 mm. Privécollectie*

van Jan Salie' verdween pas langzaam, maar was men door de komst van de spoorlijn toch niet ook wat bang voor uitbreiding van het dorp? Er klinkt ook bezorgdheid over de waardeering van het Hollandse polderlandschap: "Zeg, zou dan voor die goede streken / 't Gevoel van schoon gansch zijn geweken?"

Het was de tijd waarin Nederland begon te industrialiseren en windkracht plaats maakte voor stoommachines en dat vormde een aanslag op het typisch Hollandse polderlandschap. Schilders als Willem Roelofs en Paul Gabriël kozen er echter voor het ongerepte polderlandschap met de luchten en de spiegelingen in het water vast te leggen.

Hoe belangrijk het weiland ook voor vroegere bezitters van de buitenplaats moet zijn geweest, blijkt bij een eerdere verpachting ervan: dan wordt geëist dat de pachter "de landerijen zal moeten beweijden en geensints mogen doen maeijen nog hooijen." Ook zal hij het land van alle "steckels en ander ontuijg moeten suijsveren". Het mag dus kennelijk niet als hooiland gebruikt worden.⁸

Zelfvoorzienend

Bezijden het huis lag de boomgaard, door een gracht omgeven. Deze gracht ligt er nog steeds. Sappige vruchten bood de boomgaard – helaas niet bij naam genoemd. Maar van andere buitenplaatsen weten we dat het vooral hoogstambomen waren, voornamelijk appel- en perenbomen. Misschien ook een kweeper. In het gedicht is sprake van saprijk ooft, wellicht waren er kersen en pruimen te vinden. En perziken, want naast de boomgaard lag de moestuin, beschermd door een perzikwand. Deze zal tegen een schutting geplaatst zijn – bij het groot onderhoud van een eeuw eerder werd een hoge schutting rond de moestuin gezet. Als bijzonderheid vertelt het gedicht dat in de moestuin artisjokken en uien (ajuin) waren te vinden. Buitenplaatsen als Koppelrust waren voor een groot deel zelfvoorzienend. Zaden werden besteld voor allerlei soorten groenten.

Als 's avonds de soep wordt opgediend zitten daar prei en wortels in, ongetwijfeld uit de moestuin. Allerlei soorten kool zullen zeker ook gezaaid en ge-oogst zijn.⁹ En wanneer Julie

*Koppelrust, westzijde, met op de voorgrond de vijver. Het jongetje is wellicht de oudste kleinzoon Rudolph Peter Johann, in 1851 op Koppelrust geboren.
Waterverftekening door Jan Rudolph Kemper (1802-1879)
215 x 295 mm. Privécollectie*

Tutein na haar vertrek vele spullen van Koppelrust laat verkopen horen daar ook bonenstaken bij.¹⁰

Dan lezen we ook van de verkoop van partijen bloemen, waarbij fuchsia's expliciet genoemd worden, van broeibakken, bloembakken en uiteraard tuingereedschap zoals een hark, schoffel, haagschaar, gieter en kruiwagens.

De eieren kwamen van de eigen kippen, daarvoor waren er twee kippenrennen en een kuienren. Gebruikten ze de ook bij de veiling genoemde plukbank voor het plukken van de kippen of was deze bedoeld voor het plukken van bloemen? Waarschijnlijk het eerste. Dat een bunzing gevaar opleverde, blijkt uit de aanwezigheid van een bunzingval.

Het water in en rond Abcoude was en is bijzonder visrijk. Op Koppelrust lagen in het Gein "schuitten, groot en klein" onder een afdak. We lazen al over de visnetten die gebreid werden. En tot de inventaris behoorden ook twee viskaren, bakken of manden waarin de vis levend werd bewaard. Ging men onder leiding van tuinman Jan uit vissen, dan werd het grote schip getrokken door een paard. Dat wijst op de aanwezigheid van ten minste één paard. In de stallen moet er plaats voor vijf geweest zijn. Julie had wel enig medelijden met de vissen die in de netten gevangen werden, maar zij stelde zich gerust dat zij de dorpsbewoners ervan kon laten meegenieten. Het recht om te vissen moest wel gepacht worden. Visrechten

voor het water tussen de Stevensbrug (de huidige Donker-vlietse brug) tot de scheiding met Holland in het Gein (bij de Hollandse Kade en de Velterslaan) behoorden vanouds aan de heren van Abcoude-Baambrugge, maar waren samen met andere 'heerlijke' rechten in 1847 overgegaan op de heer Timmerhans. Deze verpachtte de visrechten in stukken. In 1851 werd Jan Simon Kistemaker de pachter van onder meer het gedeelte tussen de Hulksbrug en Oud Gein (in de Horn). Hij klaagde weliswaar over de eigenaren van aan het Gein gelegen buitenplaatsen die beweerden het visrecht te hebben, maar dankzij enige invloedrijke vrienden in Abcoude wist hij zijn rechten

effectief te maken. Julie Tutein zal van hem de rechten gepacht hebben.¹¹

De bedijking en bekading moesten door de eigenaren onderhouden worden en ook het gereedschap daarvoor was aanwezig en werd in 1855 geveild.

Bomen waren er volop. In het gedicht is sprake van iepen langs de oprijlaan en van een bosje naast de koepel. Ook in de verkoopadvertenties en koopcontracten komt men bomen en ander hout tegen. Langs de Koppeldijk, die ook tot het complex behoorde, stonden tot aan de Kerk- of Hulksbrug knotwilgen. Voor een deel was het productiehout. Verkopen van hout vonden hier, net als op andere buitenplaatsen, regelmatig plaats. In 1857 was er een verkoping van hout-op-stam. In 1824 werden voornamelijk wilgenbomen, twee lindebomen en elf iepenbomen verkocht, samen 54 stuks. In 1814 waren ruim tweehonderd populieren en hakhout te koop.¹² Die vele houtverkopen in notariële akten wijzen op het belang ervan. Het was duidelijk een bron van inkomsten voor de eigenaren van buitenplaatsen. Hout was relatief duur.

Een tochtje naar Loenersloot

Moeder Julie gunde haar kinderen de vrijheid en soms werd dan besloten tot een tochtje, langs de Coupure, richting Baambrugge. Landlust wordt in het gedicht als mogelijkheid voor een bezoekje genoemd – en dat is voor de jaren dat

Julie op Koppelrust woonde vreemd. Sinds de dood van Johan Frederik Schaade in 1841 stond deze buitenplaats te koop en waarschijnlijk is deze kort daarna afgebroken. In 1842 vond daar een grote houtverkoop plaats, waarbij het lijkt alsof al het geboomte, eiken, linden, elzen, essen en iepen gekapt zijn.¹³ Een boerderij op die plaats, ook Landlust geheten, werd omstreeks 1870 gebouwd. In 1916 zou daar een melkfabriek, de latere Moba, worden gevestigd. Zouden ze benieuwd zijn hoe ver de afbraak gevorderd was?

Maar het eigenlijke doel was slot Loenersloot. Daar verbleef Emelie Martini Buijs bij haar ouders. Emmy was de weduwe van Julie's zoon Gulian Nolthenius, bij wie Julie in Amsterdam na de dood van haar man een onderkomen had gehad, op de Keizersgracht bij de Huidenstraat.

Aan tafel

Op tijd waren ze terug voor de volgende maaltijd, 'eenvoudig' aangekondigd door de meid. Moeder Julie rees op van haar canapé en volgde het gezelschap naar de eetkamer. Uiteraard verschenen kinderen en kleinkinderen netjes gekleed aan tafel, die feestelijk gedekt was met zilverbestek, glazen en servetten. In het midden stond een soepterrine in de vorm van een (groene) kool. De terrine werd geflankeerd door "een bont gekleurde voglen rei", bestaande uit een vogel of kip van aardewerk, gevuld met zoutigheid. Het maal bestond verder uit rundvlees, karbonade en verschillende soorten groenten

die ongetwijfeld uit de moestuin kwamen, zoals bonen en sla. Het diner kon besloten worden met pudding in de vorm van een kip. Ook zandtaart kwam er wel ter tafel, waarbij de heren er scherp op letten dat de juiste hoeveelheid vette boter uit de ton verwerkt was. Dit alles was toebereid door de trouwe Jaan.

Tot besluit van een mooie dag

Na het diner ging het gezelschap voor een kop koffie of thee naar de koepel aan het Gein, sierlijk gebouwd en met een "allerriant" uitzicht.¹⁴ Julie werd door tuinbaas Jan in een rolstoel daarheen gereden omdat zij door een aangeboren heupafwijking slecht ter been was. Een heerlijk plekje om nieuwtjes over het dorp en de stad uit te wisselen. Van hieruit had men zicht op de "ijzeren baan". Men kon zelfs zien wie er uit de trein stapte. Nu belemmert het in de jaren 1880 gebouwde fort dit zicht. Ook het stationsgebouw (nu de Witte Dame) verrees pas in 1871.

De boten die langskwamen trokken hun belangstelling: zou er een pakketje op de oever worden afgezet? Want "menig mandje en pakket / werd door de schuit aan wal gezet".

Beeldend wordt beschreven hoe de golven van een zwaar beladen vrachtschip, getrokken door een paard, de waterlelies beroerden. En hoe de wandelaars aan de overkant – de hond loopt mee, de kinderen aan de hand – beleefd en vriendelijk groetten. Al waren er in Abcoude nooit veel wandelaars – alleen wat jongelui, de dokter, de dominee en zijn vrouw.

De familie Tutein Nolthenius

Koppelrust was eind 1844 eigendom geworden van Julie Tutein, de moeder van Pauline, de schrijfster van het gedicht. Het gehele complex van Koppelrust was in september van dat jaar op een veiling gekocht door de broers Joost en Gerrit Brouwer, respectievelijk logementhouder van de Eendracht, en veehouder. Enkele maanden later verkochten zij de buitenplaats Koppelrust met de omringende grond, ruim 3 bunders (hectare) groot. Daartoe behoorden behalve het herenhuis zelf ook een tuinmanswoning, een koetshuis, een stalling, koepel en schuur, ook een bouwmanwoning (een boerderij) met stal

Soepterrine in de vorm van een groene kool

De terrine is nog steeds in het bezit van de familie.

en hooiberg. Voorts slingerbossen, boomgaard, moes- en bloementuinen, vijvers en een goudvissenkom en een viskom bij het hek. Een sloot bepaalde de grens tussen het weiland van de gebroeders Brouwer en de buitenplaats. Aan de zuidzijde lag aan de andere kant van het Gein en de aftakking naar de Winkel het land van het voormalige slot van Abcoude. Tot slot behoorde de Koppelkade er ook toe. Door deze koop werd de buitenplaats gescheiden van de rest, die bestond uit de weilanden tussen het huis en het dorp Abcoude.¹⁵

Julie Tutein was in 1783 in Kopenhagen geboren en trouwde daar in 1804 met de Amsterdammer Willem Hendrik Nolthenius (1776-1827), nadat zij elkaar in het jaar daarvoor in Parijs hadden leren kennen. Later werden de beide achternamen samengevoegd tot Tutein Nolthenius. Elf kinderen kregen Willem Hendrik en Julie; zij overleefde vier van hen. Het familiekapitaal van zowel Tutein als Nolthenius was door de Napoleontische tijd aardig geslonken en echt rijk was Julie niet na de vroege dood van haar man. Vier jaar nadat in 1865 haar moeder gestorven was, schreef Pauline het gedicht met haar herinneringen aan de dagen op Koppelrust.

Pauline putte uit haar herinneringen van meer dan veertien jaar geleden. Maar wat het gedicht vertelt vinden we ook terug in de archiefstukken; het geeft er kleuring aan. Literatuur en historie vullen elkaar hier heel mooi aan.

Hoe beeldig beschrijft het gedicht het leven op de buitenplaats, waar haar moeder omringd wordt door Henriette, de gezelschapsdame, Jaan de keukenprinses, Heintje de linnenmeid en Jan de tuinbaas.

Veel van het voedsel kwam uit de eigen tuin, terwijl er ook regelmatig in het Gein gevangen vis op tafel kwam. Opvallend is wel dat over de boerderij wordt gezwegen.

Men las er boeken – Julie was zeer belezen en kende haar talen: Frans, Duits en Engels. Ook musiceerde zij graag. Bijzonder is dat er een krant aanwezig was. Helaas geen naam ervan. Was het het *Algemeen Handelsblad*, destijds met 5400 abonnees de grootste en meest toonaangevende krant? Of misschien de *Oprechte Haarlemsche Courant*. Men maakte uitstapjes, discussieerde levendig aan tafel, bekeek vanuit de koepel de langsvarende boten, genoot van de tuin met slingerbossen en de kinderen voerden de vissen en dolden met hond Cora. En dan was er nog het schieten op de schijf in de boom-

gaard. Als Julie Koppelrust verlaat is er bij de verkoop van allerlei goederen ook sprake van een roeiboot en een kano.

Het einde en het begin

Wanneer Julie Tutein Koppelrust precies verlaten heeft, is niet zeker. Eind 1855 vindt op verzoek van Julie de verkoop plaats van vele goederen.¹⁶ Toen de weduwe van haar oudste zoon Amsterdam verliet en Julie daar 's winters niet meer kon vertoeven, bleef zij ook in de winter op Koppelrust. Dat was haar te eenzaam geworden. Twee jaar eerder was de eventuele verkoop van Koppelrust al in de gemeenteraad van Abcoude-Proostdij ter sprake gekomen toen gedebatteerd werd over een toelage aan de kostschoolhouder G.J.A. van Tusschenbroek. Deze moest Slotzigt, waar de school gevestigd was, verlaten en mevrouw Tutein was bereid haar huis beneden de waarde aan hem te verkopen. De school bood plaats aan veertien leerlingen die les kregen in de 'nieuwere' talen en wier verstand ontwikkeld en hun hart gevormd werd voor Godsdiensdienst en Deugd. In die raadsvergadering werd opgemerkt dat indien Tusschenbroek niet in staat werd gesteld Koppelrust te kopen, de kans groot zou zijn dat het huis gesloopt zou worden – "iets dat toch geen voordeel kan genoemd worden" aldus een van de raadsleden.¹⁷ De meerderheid van de raad stemde echter tegen.

Voordat in 1855 het huis in De Eendracht werd geveild, vond een verkoping plaats van vele goederen. Opvallend hierbij is dat er ook deuren, kozijnen en drempels onder de hamer komen. De Abcoude timmerlieden Vermolen en Van de Vegt kochten deze maar al te graag – hout was duur in die tijd. Het lijkt alsof de sloop al heeft ingezet. Toch wordt het huis sindsdien nog door twee Amsterdammers bewoond: Conrad Musbach, 'buiten beroep', en de koopman Pieter Jacob Dado.¹⁸ Deze laatste vertrekt in 1861 weer naar Amsterdam en daarna is er sprake van "de plattegrond" van de herenhofstede, die verkocht wordt aan Anthonie van Ginkel uit Maarssen.¹⁹ Dat betekende dat de buitenplaats gesloopt was. Wat wel bleef bestaan waren de bruggen, vlonders en stoven van het hakhout, het hakhout aan de noordzijde, de boerenwoning met koestal, hooiberg en secreet, het schuithuis, de schuttingen en de loods in de moestuin met de daartegen bestaande vruchtbomen en de vruchtbomen in de boomgaard. De in de gemeenteraad gevreesde ontmanteling is dus bewaarheid geworden. Als kleinzoon Rudolph, zelf geboren op Kop-

1983 Luchtopname Voormalige boomgaard van de buitenplaats Koppelrust.

pelrust, in 1914 een boekwerk over het geslacht Nolthenius samenstelt, merkt hij op dat van het “paradijs van rust en verkwikking” uit zijn jeugd alleen een restant van de vijver te zien is, een “klein kommetje in het grasveld” en een paar verwaarloosde vruchtbomen.²⁰

Koppelrust deelde het lot van vele buitenplaatsen die langs Angstel en Gein hebben gestaan. De neergang was al begonnen aan het eind van de achttiende eeuw, toen het de Republiek in economisch opzicht slecht verging en er geen geld meer was voor het aanhouden van een buitenverblijf. De uitgaven en inkomsten van het grondbezit naderden elkaar dicht – met name de grondbelastingen waren een zware last geworden. De economische situatie zou pas na 1870 rooskleuriger worden, maar toen waren de meeste buitenplaatsen al gesloopt.

Zo kwam er een einde aan de buitenplaats Koppelrust, waarvan we de geschiedenis kunnen terugvoeren tot de tweede helft van de zeventiende eeuw. Op 5 april 1682 werd De Coppel door Joost Staets van Amerongen verkocht aan Henrico Staets.²¹ Was het toen al een buitenplaats of slechts een stuk grond, dat met Coppel werd aangeduid? In die zin komt de naam Coppel al veel vroeger voor. In het in 1408 door

Jacob van Gaasbeek, heer van Abcoude, aangelegde boek waarin zijn lenen waren opgetekend, komt een ‘kamp’ (weiland) genaamd Koppel voor, vermeld in 1398.²² Ook is in datzelfde boek sprake van de Koppeldijk. Op latere kaarten staat deze ook aangeduid als Binnenweg. In Oost-Nederland betekent koppel een door de dorpsgemeenschap gemeenschappelijk beheerde weide. Van een dergelijke structuur is in Abcoude geen sprake. Een andere betekenis is een weiland dat in vakken is verdeeld. Dat zou wel passen als we de kadasterkaart bekijken. Een andere mogelijkheid is een landmaat – zoveel land als een span ossen in één dag kan ploegen, maar dat lijkt minder waarschijnlijk.

Henrico Staets (1631/32-1687) was een vermogend katholiek burger in Amsterdam met een fraai huis in de zogenoemde bocht van de Herengracht (nr. 460). Staets verdiende zijn geld in de textiel en met de slavenhandel. Diens nazaten bezaten Koppelrust tot 1802 toen de makelaar Jan Schorrenbergh het complex kocht. Deze verhuurde het huis en de grond, totdat er nieuwe eigenaren kwamen...

*Loes van Wijngaarden-Bakker en
Marijke Carasso-Kok*

Herinnering aan Koppelrust

Uw lieve teekening voert ons weer
Naar 't huis waar zooveel goeds weleer
Door ons werd ondervonden.
Dáár onder 't vriendelijk Oudrendak,
Vond ieder zich op zijn gemak,
Door liefde saamverbonden.
Maar wat ons vreugd en leven gaf,
Dat straalde van de moeder af,
Wier drijfveer was, zoowel als vreugd,
Te zorgen voor de lieve jeugd.

Hoe schets ik u, als wij daarheen
Per spoorweg of per rijtuig reën.
Het lastigst was de Koppeldijk,
Die hobbelig was en dik van slijk,
Tot aan het vriendelijk hek gekomen,
Wij binnen draafden zonder schromen,
Langs 't Gein en door de Iepenlaan.

Wie zagen wij aan 't hoekje staan?
De goede Jaan, die steeds beducht
Stond uit te kijken naar de lucht.
De hand aan de verandadeur
Lefèvre waarlijk, met een kleur.
Die goede ziel, in lief en leed,
Altoos tot dienstbetoon gereed!
Steeds vrolijk, vaardig, bij de hand,
Was zij mamaatje's adjutant.

Wel lieve kindren zijt ge daar,
Hoe lief van u! – was 't woord van haar,
Wier vriendelijk oog, zoo trouw, zoo goed,
Verlangend aan haar denken doet.
Komt allen nu, en toe de deur!
(Ik rook van ver de koffijgeur).
Heb nu geen zorgen voor uw goed,
Want Heintje draagt gewis met spoed
Dit naar uw kamer, steeds bereid
Met haar bekende zorglijkheid.
Kom kindertjes, nu dadelijk aangezeten,
't Is meer dan tijd, dat gij iets krijgt te eten.
'k Heb versche eijeren, kaas en warme broodjes,
Ook boeuf met ravigot en palingmootjes.
Dat elk nu kieze naar zijn smaak
En grijpe toe, dat 's mijn vermaak.

Door een kleinen gang van een paar schreden
Zag men rechts bij het binnentreden
Door de deur van het terras,
Waar de daagsche kamer was.
Wilde men zich retireeren,
Of voor 't rooken van de heeren
Was – met groen behang bekleed,
Links nog een vertrek gereed.
Men behoefde nooit te zoeken
Naar een goede voorraad boeken,
En voor 't algemeen plezier
Stond een tamelijk goed klavier.
Mocht het weer ongunstig wezen,
Altoos vond men wat te lezen;
Zoowel maandschrift als courant
Lag voor ieder bij de hand.
Ook voor die zich mochten vleijen
Zeer bekwaam te zijn in 't breien,

Hing een reeds begonnen net,
Plankje, touw en een navet.

Als wij uit die kamers kwamen,
Zagen wij vóór, uit de ramen,
Huizen in het hout verscholen,
En Abcoude's kerk en molen.
De Hofstee werd van 't dorp gescheiden
Door straatweg en door schoone weiden,
Waar 't welig gras en keur van bloemen,
Met vee – waarop die streek mag roemen,
Een vrolijk Hollandsch landschap bood.
En als de zon haar stralen schoot,
De lucht met helder hemelsblauw,
De bloemen tintlend frisch van daauw,
Zeg, zou dan voor die goede streken
't Gevoel van schoon gansch zijn geweken?

De rechtsche kamer had op zij
Een zeer eenvoudig vensterrei,
Waar wij door zware olmenboomen
De kleine golfjes zagen stroomen
Des vijvers, waarin, zwart en rood,
Wij vischjes voerden kruimpjes brood.
De trouwe Cora, die in 't veld
Broer Peter altoos had verzeld,
Werd naast het pad ter aard gebracht;
En dikwijls werd er nog herdacht
Hoe kwispelend hij met schel geblaf,
Zijn vriendschap ons te kennen gaf.

Aan d'andre zij van 't huis, omgeven door een gracht,
Lag moeders bogaard, die bij lentes pracht,
Haar rijke bloesems strooit op kronkelende paden
En later ons verkwikt met takken volgeladen
Met keur van geurig en van saprijk ooft,
Door zachte zomerzon van lieverlee gestoofd.
De ruime moestuin lag daarneven,
Door zijnen perzikwand omgeven.
Van alles vindt men in dien tuin,
Ook artisjokken en ajuin.
Aan 't einde stond een tijdverdrijf,
Tot schieten nog een ferme schijf.

Er liep een kade langs het Gein
Waar schuiten lagen, groot en klein.
Daar werden ze onder dak bewaard
Voor 't ruwe weer, en zoo gespaard.
Bij 't visschen was men gaarne vrij;
Dus werd gepacht de visscherij,
En als men er op uit zou gaan, dan werd een paard
Gespannen voor de groote schuit.
Men hoopte zeer op goede buit,
En Jan moest mee, de baas van 't spel;
Zijn snaaksche aard beviel zoo wel.
De visch niet van de netten week;
Mama zei soms 't een moord geleek!
Maar haar geweten werd gestild,
Daar 't van een ieder was gewild,
En men veel ten geschenke zond
Aan dorpsbewoners in het rond.

Tot etenstijd was ieder vrij
Voor 't werk van zijn liefhebberij.

Wanneer de broers verdwenen waren,
 Dan gingen wij ons saam vergaren.
 “Kom, nu niet langer hier beneden.
 “Wat dunkt u, wilt g’u eens vertreden?
 “Zoo niet, dan gaan we maar naar boven
 “Zeg Heintje, staan daar warme stoven?
 “k Ben van uw plannen niet bewust,
 “Hebt gij ook zin om naar Landlust
 “Met mij een kort bezoek te brengen?
 “En zoo wij ’t niet te zeer verlengen,
 “Dan eenmaal voorbij de coupure,
 “Was ’t licht voor ons d’aloude muren
 “Van Loenreslooth ook te bereiken.
 “Men rijdt langs ’t bosch met fraaije eiken
 “Waar ’t Slot ligt in zijn breede gracht.
 “Wellicht dat Emmy ons verwacht;
 “Zij is toch sedert een paar weken
 “Reeds gelogeed in deze streken.
 “k Ben bij de Slotvrouw in de schuld
 “En vergde veel van haar geduld;
 “’t Is voor u allen een verzet
 “En ik kwam uit de schuld gered.”

De lieve moeder wist zoo goed
 Dat vrijheid veel genoeg doet;
 Toch was een ieder steeds bereid
 Te huis te wezen op zijn tijd.
 Gekapt, gekleed, zeer net en frisch,
 Kwam alles samen voor den disch.
 Er was geen knecht; eenvoudig kwam de meid:
 En zei “mevrouw! de tafel is bereid”.
 Dan rees de moeder van haar kleine canapé
 En sprak “kom kind’ren, gaat nu mee”.
 Naar d’eetzaal sprong met vlugge stappen
 Het jonge volkje van de trappen,
 Terwijl aan d’arm haar’s zoon, Mama
 Hun zachtjes volgde achterna.
 De tafel stond gereed en netjes.
 Het blanke zilver, helder glas, servetjes.
 Als middenstuk zag men op tafel staan
 Een kool van aardewerk, waar soep was in gedaan,
 Met wortels, prei en wat men meer serveert.
 Nog stond er vrolijk aan haar zij,
 Een bont gekleurde voglen rei.
 Als ’t eitje in haar nest verscholen,
 Lag daarin sucrerie verholten.

’t Diné was keurig toebereid
 Door Jane’s zorg en Juf’s beleid.
 Gebraden rundvleesch, karbonade,
 Een keur van groenten, malsche slade,
 Dan pudding, kippen en wat meer
 Voor ons bedacht werd, keer op keer.
 Ook werd een zandtaart opgedragen;
 Die droeg helaas het welbehagen
 Der heeren niet. Geen wilde er van eten!
 Zij pretendeerden dat men had vergeten
 De rechte maat, die er in kon,
 Van vette boter uit de ton.
 Vrolijke luim, grapjes en plagerijtjes,
 Kleine discussiën, nooit twistpartijtjes!
 Ja, als eens die Nolthenius heeren
 Levendig waren aan ’t redeneeren,
 Dan tintelden ons wel eens de ooren,
 En ’t was een toer om elkander te hooren.

Nu werd gedankt voor hetgeen wij genoten;
 Men stond op van tafel, en ontsloten
 Werd dadelijk de veranda deur,
 Opdat de frische lucht en bloemengeur,
 Cigaar en etensdamp verjaagt.
 Er wordt daarna in ’t rond gevraagd
 Of hier de koffij liefst gedronken,
 En later dan weer thee geschonken
 In moeders koepel aan de vaart,
 Waar men zich gaarne weer vergaart.
 Intusschen drentelt men wat heen en weer,
 Geniet de lucht, het mooie weer,
 Tot in haar rolstoel, Jan met ijver,
 Mama trekt naar de linden vijver.
 Daar staat de koepel, die niet groot,
 Toch plaats genoeg voor allen bood,
 Men ziet van ver daar d’ijzren baan,
 En op bepaalden tijd de treinen stille staan.
 Zelf was het moog’lijk in ’t verschieft
 ’t Ontdekken wie de trein verliet.
 Rechts naast den koepel stond een bosch
 Van iepen, in hun schoonen blad’ren dos
 Zich spiegellend in den vloed. Een kleine bocht
 Bedekt voor ’t oog de naderende aantocht
 Der drukke doorvaart; ja menig mandje en pakket
 Werd door de schuit aan wal gezet.
 En als “Koppelrust ho!” was de vrolijke kreet,
 Dan repte men zich tot ontvangen gereed.
 Zijn schipper aan het roer,
 kwam om den hoek gevaren
 Een deftig vrachtschip, opgehoopt met waren,
 Getrokken door een paard;
 de lijn schuurt langs het riet,
 Wiens pluimen tot de nederige vergeet-mij-niet
 Zich hoflijk buigen. De blanke nenuphar
 Wordt door het golfje overspoeld. Maar geen gevaar!
 Te midden van haar groen steekt
 zij het hoofd omhoog,
 Terwijl een schaar van jonge eendjes zich bewoog,
 Daar gretig zocht naar mugjes en naar vliegen,
 En dartel kwakend, zich op ’t lover laten wiegen.

Sedert de spoorweg te Abcou was gekomen,
 Werd op den straatweg zeer weinig
 passage vernomen.
 Een enkel rijtuig van een buiten in de buurt,
 Of wel een huurspul, voor een zomerdag gehuurd.
 Toch ook een vrolijk feest van boeren en boerinnen,
 Die op een chais* hun huwlijksreis beginnen,
 Gevolgd op d’eigen wijs, in keurig feestgewaad,
 Door nabestaanden, wier vreugd men
 ziet op hun gelaat.
 Veel wandelaars leverde nooit Abcou,
 Wat jongelui, de dokter, dominé en zijn vrouw,
 Zoo slentrent aan den waterkant.
 De hond loopt mee, en kinders aan de hand,
 Beleefd en vriendelijk was d’avondgroet,
 Waaraan men welgemeend voldoet.

De thé was nu gebruikt, in ’t zwerk de zilvren maan
 Verkondigt dat het tijd wordt ’t huis te gaan.
 Ook oude Jan zal met het rijtuig dadelijk komen.
 Men brengt ons goed, en afscheid wordt genomen,
 De lieve moeder hartelijk nog gekust;
 Altijd te vroeg verlaat men Koppelrust!

Pauline Kemper-Tutein Nolthenius, januari 1869

De artisjok is een van de oudste groenten, afkomstig uit Noord Afrika. Hij wordt wel gezien als de koning van de moestuin. Vanaf de 16de eeuw is de artisjok te vinden in tuinen van de aristocratie. Later ook bij buitenplaatsen van burgers.

- 1 Het gedicht is de eerste maal gedrukt in *Grootmoeder. Brieven en bescheiden betreffende Julie Tutein Nolthenius, geboren Tutein 1783-1865*, bijeengebracht door R.P.J. Tutein Nolthenius (z.pl., z.jt. (1908) 166-184). Daarna in R.P.J. Tutein Nolthenius, *Het geslacht Nolthenius (Tutein Nolthenius)* (Haarlem 1914) II, 759-762. Voorts overgenomen in het *Jaarboekje Niftarlake 1959*, 13-23 door A.F. van Goelst Meyer.
- 2 *Algemeen Handelsblad*, 16.09.1861.
- 3 Idem.
- 4 Met dank aan Gieneke Arnoldi, Fries Museum, Leeuwarden.
- 5 *Algemeen Handelsblad*, 16.09.1861; www.kastelen in Utrecht.
- 6 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Notarieel Abcoude 19, nr. 1646 (23.12.1766).
- 7 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Notarieel Abcoude 95, nr. 715 (14.12.1844).
- 8 Idem, Notarieel Abcoude 19, nr. 1619 (05.07.1766)
- 9 Zie bijvoorbeeld slot Loenersloot: P.M.W. van Velzen en E. Munnig Schmidt, 'De verbouwing van de Ridderhofstad Loenersloot tot 18e eeuwse landhuis', *Jaarboekje Niftarlake 1985*, 45-68, i.c. 59.
- 10 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Notarieel Abcoude 108, nr. 1737 (24.10.1855).
- 11 Rijksarchief Utrecht, toegang 29-1, inv.nr. 13.
- 12 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Notarieel Abcoude 110, nr. 1874 (21.01.1857); idem, 69, nr. 109 (30.11.1824); idem 55, nr. 233 (22.11.1814).
- 13 *Algemeen Handelsblad*, 8.11.1842.
- 14 *Algemeen Handelsblad*, 9.09.1861.
- 15 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Notarieel Abcoude 95, nr. 700 (18.09.1844); 95, nr. 715 (14.12.1844). Van de boerderij en de hooiberg zijn de fundamenteën nog aangehouden toen de huidige villa Koppelrust werd gebouwd.
- 16 Idem, nr. 1737 (24.10.1855).
- 17 RHC Vecht en Venen, Breukelen, Archief Abcoude-Proostdij, Notulen van de Raad 23 september 1853 en 18 oktober 1853.
- 18 Idem, Notarieel Abcoude 116, nr. 2222 (3.01.1860).
- 19 Idem, Notarieel Loenen tot 1896, 1041, nr. 94 (4.12.1861).
- 20 A.w. noot 1, p. 758.
- 21 D.L.H. Slebos, 'Een Amsterdams geslacht en vijf Abcoude buitenplaatsen. De lotgevallen en wederwaardigheden met deze vijf objecten afzonderlijk verhaald', *Jaarboekje Niftarlake 2002*, 85-124.
- 22 J.C. Kort, *Repertorium op de lenen van Gaasbeek* (Hilversum 2001) nr. 6.

De naam van mijn straat: De Koppeldijk

Koppeldijk

De Koppeldijk behoorde, zoals we in het vorige artikel konden lezen, in de negentiende eeuw toe aan de buitenplaats Koppelrust. Zowel het herenhuis als de weg ontleent de naam aan De Koppel, een al in 1398 al genoemd stuk land. Wat de betekenis hiervan is, is onduidelijk. De meest waarschijnlijke verklaring is die van een weiland dat in vakken is verdeeld. De ligging van de Koppel moet tussen het voormalige Slot van Abcoude en de Hulksbrug gesitueerd worden, dat in het voor- en najaar behoorlijk drassig kon zijn. De verbinding met het dorp liep over een dijkje.

Hoe het begon

In de jaren '80 van de negentiende eeuw begon de voormalige gemeente Abcoude-Baambrugge uit te breiden. We schreven er in eerdere artikelen over. Zo vond de aanleg van de Laan van Binnenrust plaats en ontstond er bebouwing aan de Molenweg. De gemeente Abcoude-Proostdij wilde, hoewel minder welvarend dan haar zustergemeente, niet achterblijven. Op de Voordijk en de Koppeldijk werd in dezelfde periode ook begonnen met bouwactiviteiten.

Wie begin 1880 vanuit het dorp Abcoude over de Hulksbrug richting Baambrugge liep zag een weids landschap voor zich. Aan de linkerhand lag een driehoekig perceel weiland van ongeveer twee hectare groot. Het Raadhuisplein rechts bestond nog niet en de Raadhuislaan heette toen nog Achterdijk.

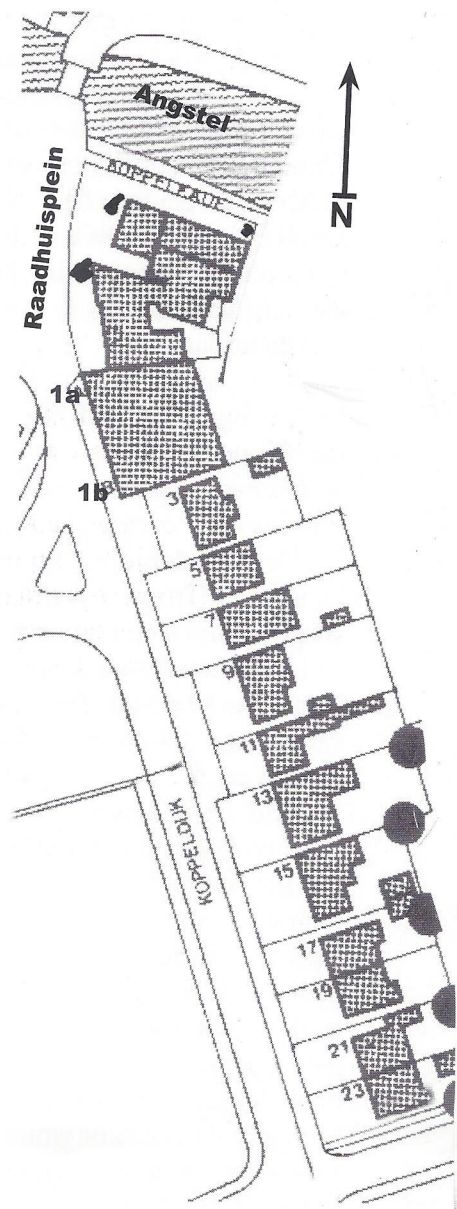
In 1879 werd begonnen met het volbouwen van de Voordijk vanaf de Hulksbrug. De volgende stap was het bebouwen van de Koppeldijk, ook vanaf de Hulksbrug. Het waren de timmerlieden uit het dorp die deze huizen bouwden. We kwamen hun namen of die van hun vaders al tegen toen allerlei spullen op Koppelrust in 1855 verkocht werden. De eerste huizen werden meestal op speculatie gebouwd, dat wil zeggen dat de bouwers geld leenden bij bijvoorbeeld een vermogende dorpsgenoot, vervolgens een bouwka-vel kochten en met bouwen begonnen. Hun hoop was gevestigd op verkoop, liefst tijdens de bouw. Soms lukte dat, soms niet. Dan ging óf de bouwer zelf erin wonen of kwam er een huurder. Zo ook aan de Koppeldijk. De kopers waren in alle

gevallen min of meer vermogende particulieren van buiten het dorp. Sociale woningbouw werd pas mogelijk na de Woningbouwwet van 1901. In Abcoude kwamen deze woningen van de grond door de in 1914 opgerichte woningbouwvereniging De Angstelstroom.

Worden wijken of complexen tegenwoordig in vrij korte tijd gerealiseerd, eind negentiende eeuw en in de eerste helft van de twintigste eeuw kon het lang duren voor-

dat een straat geheel was volgebouwd. Zo duurde het voor de Laan van Binnenrust 53 jaar (1880-1933) en was de Molenweg begonnen in 1885 pas in 1932 volgebouwd.

De bouwers van het eerste uur aan de Koppeldijk waren timmerlieden: Cornelis van de Vegt (1848-1931) en Matthijs Vermolen (1819-1895). De laatste was de eerste in Abcoude die een stoommachine installeerde. Zijn zoon Gerardus Vermolen (1846-1917) was niet

Koppeldijk 1979 [De Angstel is denoordrichting.

Koppeldijk Vóór 1912 gezien richting Raadhuisplein.

alleen timmerman, maar later ook fabrikant van schoenklompen. Hij zal op de avondtekenschool in Abcoude gezeten hebben, waar de bekende Jacob Olie vanaf 1868 onderwijs gaf in het rechtlijnig tekenen voor ambachtsslieden. Olie onderwees dit vak ook aan de eerste Ambachtsschool in Amsterdam.

De huidige Koppeldijk

De Koppeldijk zoals wij deze nu kennen bestaat uit twee gedeeltes. Het oude gedeelte van nrs. 1 t/m 23 en het nieuwe gedeelte vanaf nrs. 24 t/m 25. De scheidslijn ligt bij de kruising met de Doude van Troostwijkstraat. De nogal strenge verplichtingen van de verboden kringen rondom de forten beperkten de uitbreidingen van de gemeente Abcoude-Proostdij aan de zuidzijde van de Angstel. Pas toen de beperkingen rondom het fort na de Tweede Wereldoorlog waren versoepeld, kon het nieuwe gedeelte worden bebouwd. Wij zullen in dit artikel het ontstaan van het eerste en oudste gedeelte nader onder de loep nemen.

De variëteit aan de Koppeldijk is vergelijkbaar met die van de Molenweg. Geen eenvormigheid zoals we die van de naoorlogse uitbreidingen kennen. De minimale verschillen in de naoorlogse bouw werden veroorzaakt doordat het veelal project-ontwikkelaars of woningbouwverenigingen waren die deze complexen lieten bouwen. Het bouwen op aparte kavels kwam in de eerste decennia na de oorlog nog maar weinig voor.

Aan de Koppeldijk zien we drie "stijlbreuken". Het eerste gedeelte, de huidige huisnummers 1-3-5-7-9-11-13-15 zijn in de jaren '80 van de negentiende eeuw gebouwd. De nrs. 17-19-21-23 ontstonden tussen 1912 en 1936. Alle even nummers en de oneven nummers vanaf 25 zijn na de oorlog gebouwd.

Het huis staat er nog maar het nummer is veranderd

In onze tijd worden huisnummers nog maar zelden veranderd. Dat zou bij de overheid te veel problemen opleveren door de noodzakelijke aanpassingen in verschillende systemen en administraties. Ook de bewoners zitten er niet op te wachten vanwege adreswijzigingen en nieuw briefpapier. Al zal de laatste vanwege onze digitalisering steeds minder het geval zijn. In vroeger tijden was het veranderen van huisnummers gebonden aan de tienjarige volkstellingen. Een van de plaatselijke schilders kreeg dan vanuit de gemeente de opdracht om de huizen via een bepaalde looproute te voorzien van nummers die bestemd waren voor de volkstellers. Probleem op het platteland was dat er meestal geen vernummeringslijsten werden gemaakt. De postbode in die tijd wist uiteraard precies waar de geadresseerde woonde. Adressering als W.W. Timmer – Abcoude-Proostdij volstond.

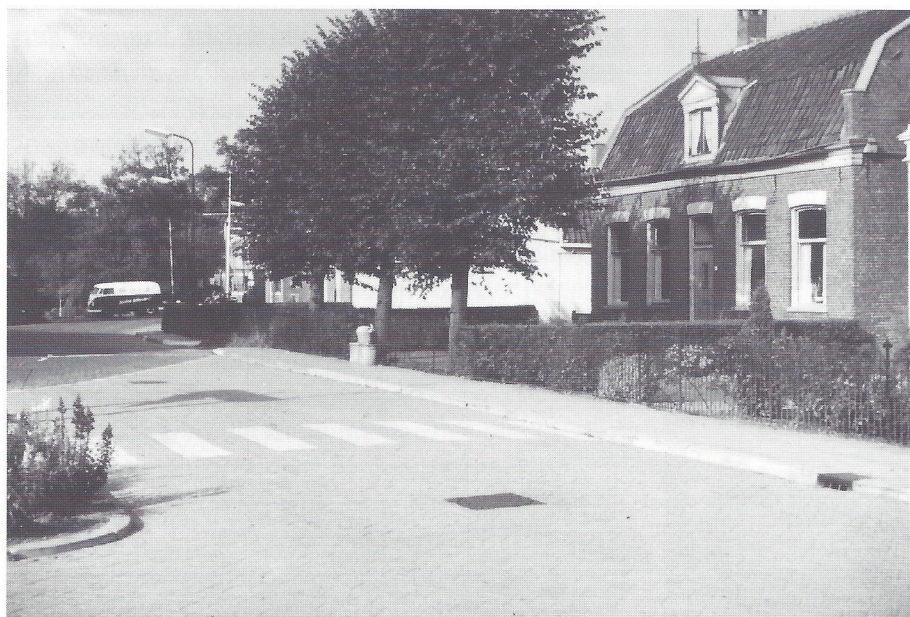
Deze voortdurende veranderingen maken het onderzoek naar de geschiedenis van huizen lastig. Via het combineren van gegevens uit het Bevolkingsregister, het kadaster, het notariële archief en de notulen van de Raad en B&W kan deze puzzel vaak oplossen. Een voorbeeld van deze veranderingen zien we ook op de Koppeldijk.

Volkstelling 1880 nrs. (14-14a)-14b-14c-14d-14e-14f-14g
 Volkstelling 1890 nrs. B 98 t/m B 106
 Volkstelling 1900 nrs. B 98 t/m B 110
 Volkstelling 1910 nrs. B 104 t/m B 116
 Volkstelling 1920 nrs. B 107 t/m B 116
 (Met a en b nummers)
 Volkstelling 1930 nrs. 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12
 Na ca. 1950 nrs. 1-3-5-7-9-11-13-15-17-19-21
 Maar let op! Nr. B 106 kan een decennium later B 108 of B 110 zijn!

De bebouwing en de eerste eigenaren/bewoners

Koppeldijk 1

Het eerste huis dat aan de huidige Koppeldijk werd gebouwd, bestaat niet meer. Het werd in 1882 gebouwd door Cornelis van de Vegt in opdracht van Maria Cazant, weduwe van Arie de Graaf. Zij was toen 47 jaar oud en afkomstig uit Weespercarspel en betrok het huis Koppeldijk B 14b in januari 1883 met haar vijf kinderen, 4 tot 18 jaar oud. Zij vertrok in 1898 naar Utrecht. Het karakteristieke huis met mansardekap werd omstreeks 1960 afgebroken en vervangen door het huidige pand. Maar de bouw hiervan ging

Het oude pand Koppeldijk 1 begin '60 jaren

1976 De groenten- en fruitzaak Scholte bestaat 50 jaar.

niet zonder slag of stoot. Een boze buurman wist via een wettelijke procedure de oplevering ruim drie jaar te vertragen. Maar op 19 maart 1964 kon de groenten- en fruitzaak van Gert en Elly Scholte dan toch in gebruik worden genomen. Zelf gingen zij boven de winkel wonen. In augustus 1982 verhuisden zij naar een aan de tijdsomstandigheden aangepaste kleinere winkel in de Hoogstraat. Nog in hetzelfde jaar betrok de bloemen- en plantenshop *Sonia* de winkel. Ruim een jaar later werd de bestemming veranderd in een horeca gelegenheid. De familie Van Eembergen opende toen hun *Auberge Fleurie*. Een verwijzing naar de voorgaande bestemming? De volgende horeca uitbater zou de gelegenheid voorzien van een in 1998 aangebrachte overdekte uitbouw aan de straatzijde. De naam was inmiddels veranderd in de eeterij en tapperij *De Graaf z'n ouwe dag*. De gastheer, Graafmans, verklaarde menigmaal dat zijn jongere echtgenote, Ouëndag, zijn oudedagvoorziening zou moeten zijn.

Na Graafmans zwaaiden René Leijenaar en echtgenote een paar jaar de pollepel. In april 2007 sierde een nieuwe naam de gevel van de horeca gelegenheid: *Klein Frankendael*. De eigenaren van het bekende *Grand Café Groot Frankendael* aan de Middenweg in Amsterdam wilden Abcoude culinair hoger opstuwten. Een faillissement maakte in 2011 een einde aan deze dromen. Vanaf juli 2011 wordt het restaurant voortgezet onder de naam *Jess*, ontleend aan de naam Jessica Vis. Geen familie van de eerder genoemde Elly Scholte-Vis.

Koppeldijk 3

In mei 1882 kocht Matthijs Vermolen een stukje bouwterrein ter grootte van twee aren en achttien centiare. Hij bouwde daar het huis waarvan de voorgevel sindsdien niet is veranderd. De verkoop is niet gelukt. Op 6 november 1883 huurde Johannes Franciscus Nollet, een huisschilder, met vrouw en acht kinderen de woning B 14e.. Na een jaar vertrok hij naar Amsterdam. Het pand bleef tot oktober 1916 in bezit van de familie Vermolen, die deze verhuurde totdat het in bezit kwam van de familie Van den Bosch.

Koppeldijk 5

Gerardus Vermolen kocht in maart 1881 van Jan Christiaan van Ginkel een stukje grond ca. 2 are 56 centiare groot. In november 1881 betrok hij het nieuwe huis. Maar in 1884 slaagde hij erin het huis te verkopen aan Johannes Gertrudis Marie Grijseels, een commissionair, met zijn gezin. Grijseels was van 1887 tot 1892 lid

van de Raad van de gemeente Abcoude-Proostdij, maar vertrok in 1895 naar Amsterdam. Een van zijn kinderen, Johannes Constantinus Marie Grijseels, die op 6 oktober 1890 in dit huis werd geboren, zou in 1910 Nederlands kampioen 200 meter hardlopen worden en in 1912 worden uitgezonden naar de Olympische Spelen in Stockholm.

J.G.M. Grijseels verzocht met nog een aantal inwoners in 1883 de gemeente om een Nortonpomp aan te leggen om goed drinkwater te kunnen krijgen. Zij kregen een nul op hun rekwest. De gemeente schreef hen onder meer: *De adressanten behooren tot die ingezetenen die in eigen behoefte dienen te voorzien en niet tot die categorie waaraan door het burgerlijk bestuur onderstand zou moeten of kunnen worden verleend.*

In 1927 huurt de bekende schrijver Albert Helman, pseudoniem van Lodewijk Alphonsus Maria Lichtveld, het huis. Deze in Suriname geboren schrijver speelde een belangrijke rol rondom het progressieve katholieke literaire tijdschrift *De Gemeenschap*. Hierin publiceerden onder anderen ook Anton van Duinkerken, Albert Kuyle en Jan Engelman.

Op advies van zijn goede vriend, de architect Sybold van Ravesteijn, werd het huis, conform

Koppeldijk 9

In november 1882 kocht Matthijs Vermolen een stukje grond ter grootte van één are en 92 centiare van Jan Christiaan van Ginkel voor f 140,--. Door wie en wanneer het huis hier is gebouwd is tot op heden onbekend.

De eerste bewoner, Willem Blom, betrok met echtgenote en dochter het huis als eerste bewoner in september 1885. Heeft het kavel lang braak gelegen? Willem Blom was huurder en woonde daarvoor als veehouder aan de Winkeldijk.

Onroerend goed hebben we niet aangetroffen in de beide gemeenten. Toch was hij vermogend want met regelmaat leende hij geld aan dorpsgenoten. Dat begon al in 1873 met een bedrag van f 16.000,-- aan J.C. van Ginkel. Ook aan bouwers werd met regelmaat geld geleend. Het pand zal tot 1917 in bezit blijven van de familie Vermolen die het verhuurt. In genoemd jaar wordt het gekocht door Maria Rijnsoever, weduwe van Dirk de Wildt. Tot augustus 1992 zal het in bezit van de familie De Wildt blijven.

Koppeldijk 11

In mei 1883 betrok Franciscus Determan, een metselaar, het pand met vrouw en vier kinderen. Zijn echtgenote had een opvallend beroep: inlandsch kraamster. De 53-jarige Margaretha van den Berg zal niet altijd thuis zijn geweest. Haar ambulante beroep bracht met zich mee dat zij haar waren niet vanuit een winkel verkocht, maar als een marskramer naar haar klanten toe

Koppeldijk 11 Het oude pand

Koppeldijk 11 Het nieuwe pand

ging. Franciscus was de bouwheer, maar wie het heeft gebouwd is onbekend.

In het laatste kwart van de twintigste eeuw blijkt het pand bouwvallig en verwaarloosd te zijn. In 1972 is er sprake van dat de gemeente Abcoude overweegt om vanuit de wijk Angsteloord een verbindingsweg aan te leggen naar de Koppeldijk juist op de plek waar dit huis staat. Dit plan werd niet gerealiseerd. Omstreeks 2003/2004 wordt het oorspronkelijke huis afgebroken en door een nieuwe woning vervangen. De nieuwe eigenaar heeft de naam van het oude huis *Ite ad Joseph*, gaat tot Joseph, niet meer op de gevel laten zetten. Waarschijnlijk had hij niets met deze eerste regels uit een rooms-katholiek gebed.

Koppeldijk 13

Hier treffen we op de gevel een naam van het huis aan: *Alles wisselt*. Een naam die we voor het eerst tegenkomen als J.C. de Pijper in 1971 dit pand koopt. Hij kocht het van Nicolaas Johannes Berkelaar, de enige erfgenaam van Gerritje Kroon, die ongehuwd overleed in augustus 1970. Genoemde Berkelaar woonde niet in Abcoude, maar was leraar in Aalten. Zou hij de naam hebben bedacht? Die zou ontleend kunnen zijn aan de Latijnse dichter Ovidius die ooit schreef *Omnia mutantur, nihil interit*, ofwel Alles wisselt, niets is bestendig. Overigens ook de naam van een boerderij in Vreeland.

De bouwheer was Johannes Hendrikus Voskuil (1826-1912). Hij betrok het huis in mei 1883. Wie van onze timmerlieden het heeft gebouwd in opdracht van Voskuil is onbekend. Voskuil kwam uit Amsterdam waar hij in die maand zijn zaak in kantoor-, teeken- en schildersbehoeften had verkocht. In zijn testament had hij de volgende clause opgenomen:

De testateur geeft verder zijn uitdrukkelijk verlangen te kennen dat van zijn overlijden geenerlei aankondiging, noch door aanspreker, noch door circulaires, noch door advertenties zal geschieden, voorts dat zijn stoffelijk overschot zal worden gedragen door twaalf behoeftige doch nette mannen uit Abcoude; dat geene bloemen of kransen zullen worden aangebracht, noch toespraken gehouden. De ter aarde bestelling zal moeten plaats hebben in het graf van den testateur op de begraafplaats Zorgvlied nabij Amsterdam, waarin reeds zijne familieleden zijn

begraven. Als vervoermiddel zal de Abcouder dorpschuit moeten dienen.

De huidige bewoners, Renie en Ruud Stokvis, bewonen het pand sinds 1971. Ruud Stokvis nam tweemaal deel aan de Olympische Spelen. De eerste keer in 1968 op het nummer roeien in de twee zonder stuurman. In 1972 zou hij in München samen met Roel Luynenburg de bronzen medaille op dit nummer veroveren. Hij is auteur van het hoofdstuk "*Van twee gemeenten één*" in het boek *Abcoude Baambrugge 900 jaar* dat in 1985 het licht zag. Toen zij het pand in 1971 kochten was het kort daarvoor bewoond door de ongehuwde verpleegster Gerritje Kroon. Zij verhuurde kamers hetgeen te zien was aan het aantal kleine kamertjes dat voorzien was van een wasbak.

Koppeldijk 15

Nummer 15 is gebouwd door Matthijs Vermolen. In november 1883 kocht hij van Van Ginkel een perceel groot drie hectare en 51 are. Wanneer hij het gaat bebouwen is onbekend. Het pand zal tot 1954 in bezit van de familie Vermolen blijven. Dezen zullen het niet zelf bewonen maar steeds verhuren. De bekendste huurder is de kunstschilder Folkert Post (1880-1954). Na veel omzwervingen betrok hij het huis in april 1935. Hij zal veel van het landschap rond Abcoude op doek vastleggen. De gemeente Abcoude waardeerde dit door in 1964 een straat naar hem te noemen in de nieuwe wijk Meerzicht. En in 1982 stelde men een deel van zijn schilderijen tentoon in het gemeentehuis van Abcoude.

Koppeldijk 17 en 19

Nummer 17 is het linker woonhuis van twee onder één kap. Beide werden in 1912 gebouwd door de gebroeders Johannes Bernardus en Bernardus Johannes Wassink, beiden timmerman, wonende aan de Kerkstraat.

Koppeldijk 21 en 23

Opnieuw twee woningen onder één kap. Het laatste perceel van de "oude" Koppeldijk werd bebouwd door Johannes Adrianus van Schaick, timmerman en aannemer (1883-1956). De opdrachtgever was Theodorus Bernardus Jorna, bankbeambte te Abcoude. Hij betrok het pand 17 in juni 1937.

Noten:

Michiel van Kempen(komma) Rusteloos en overal. Het leven van Albert Helman Haarlem 2016, pag. 103 t/m 105

Notarieel archief Abcoude. RHC Vecht en Venen, Breukelen
Bevolkingsregister gem. Abcoude Proostdij 1850 – 1940.

Idem, Bouwvergunningen gem. Abcoude Proostdij

Idem, Notulen vergaderingen Gemeenteraad en B&W van Abc. Pr.

Het Utrechts Archief, Kadaster Hypotheken 4,
Inv. 1294

Wim Timmer
wtimmer1@cs.com

*De bloemen-
stal die iedere
zaterdag op
de kop van de
Koppeldijk
staat. 2007*